

День народження інфанти

Був день народження Інфанти. Їй виповнилося усього дванадцять років, і сонце яскравілося у садах палацу. Хоча вона була справжньою Принцесою та Інфантою Іспанською, мала вона усього один день народження на рік, точнісінько як і діти останніх бідаків, тому, зрозуміло, для всієї країни було справою честі влаштувати в цей день для неї справжнє свято. І це дійсно було справжнє свято. Високі смугасті тюльпани виструнчилися, як шерехи вояків, і з викликом дивилися через газон на троянди, і промовляли:

— Ми такі ж розкішні, як і ви.

Пурпурні метелики пурхали, стріпуючи золотий пилок із крилець, й навідувалися до кожної квітки по черзі; маленькі ящірки вилізали з тріщин у кам'яній стіні й насолоджувалися теплом і світлом; а плоди граната від спеки потріскалися, і їхні криваво-червоні серцевини показалися всім. Навіть блідо-жовті лимони, якими були густо всіяні старі решітки обабіч темних аркад, здавалися яскравішими, всмоктавши колір яскравого сонця, а магнолії розпустили свої великі круглі квітки з пелюстками кольору слонової кості і наповнили повітря п'янкими, солодкими пахощами.

Маленька Принцеса гуляла по терасі зі своїми гостями, гралась у піжмурки серед кам'яних ваз і старих статуй, вкритих мохом. У звичайні дні їй дозволялося гратися тільки з дітьми одного з нею рангу, отже їй завжди доводилося гратися наодинці, але день народження — виняток, і Король дозволив їй запросити всіх своїх юних друзів, кого вона побажає, прийти до неї повеселитися. Ці витончені іспанські діти вирізнялися статечною грацією, хода їхня була плавною, хлопчики носили капелюхи з пухнастими пір'їнами й короткі пишні плащі, а дівчатка притримували довгі мереживні шлейфи і затуляли очі від сонця великими віялами з золота й срібла. Але найграційнішою серед них була Інфанта, і її вбрання

було підібране з найтоншим смаком в дусі дещо бундючної моди того часу. Накидка зроблена з сірого атласу, спідниця і пишні рукава з буфами густо розшиті сріблом, жорсткий корсет унизаний рядами перлів. Пара маленьких бальних черевичків з великими розетками вистромлювалися з-під сукні, коли вона йшла. Рожево-перлистим було її велике прозоре опахало, а у волоссі, що ореолом тьмяного золота нерухомо облямовувало бліде личко, цвіла прекрасна біла троянда.

З вікна палацу за дітьми спостерігав сумний, меланхолійний Король. За спиною в нього стояв його брат, Дон Педро Арагонський, якого він ненавидів, а поруч сидів його духівник, Великий Інквізитор Гранадський. Сумнішим, ніж зазвичай, був Король, бо коли він бачив, як Інфанта з дитячою серйозністю киває до юрми придворних, або як, затуляючись віялом, сміється із суворої Герцогині Альбукеркської, що завжди супроводжує її, він згадував молоду Королеву, її матір, яка зовсім нещодавно — чи так йому здавалося — приїхала з веселої країни Франції і захиріла, зачала у похмурій величі іспанського двору: вона померла рівно через шість місяців після народження дитини, а до цього встигла двічі побачити, як цвіте мигдаль в садку, і двічі зірвати плоди зі старого покарлюченого інжиру, що ріс посередині кладовища, нині зарослого травою. Кохання Короля до неї було таким великим, і він не міг навіть уявити, щоб могила заховала її від нього. Король звелів одному лікарю-мавру набальзамувати її, і за цю послугу дарував йому життя, яке той уже майже втратив, бо, як подейкували, Свята Інквізиція не пробачила б йому єресі та підозри в чаклунстві. Тіло Королеви лежало у встеленій гобеленом труні в чорній мармуровій каплиці палацу, куди його занесли ченці одного вітряного березневого дня майже дванадцять років тому. Один раз на місяць Король, закутавшись у чорний плащ, із пригашеним ліхтарем у руці, заходив до каплиці, ставав на коліна перед Королевою і гукав: "Mi reina! Mi reina! Королево моя!" А іноді, порушуючи етикет, який в Іспанії суворо обумовлює кожен крок і обмежує навіть скорботу короля, він у шаленому нападі горя хапав її бліді руки, всіяні перснями, й намагався палкими поцілунками пробудити до життя холодне розмальоване лице.

Сьогодні ж йому здавалося, що він знову бачить її такою, якою побачив уперше у замку Фонтенбло, коли мав заледве п'ятнадцять років, а вона ще менше. Вони вже були офіційно заручені тоді папським нунцієм у присутності короля Франції та всього двору, а потім він повернувся до Ескуріала, куди привіз із собою кілечко золотавого волосся і спогад про дитячі вуста, які торкнулися його руки, коли він сідав у карету. Пізніше відбулася доволі поспішна шлюбна церемонія в Бургосі, маленькому містечку на кордоні між двома країнами, а там і врочистий в'їзд до Мадрида з усіма належними святкуваннями і пишним богослужінням у церкві Ла-Атоха, та ще й грандіозне аутодафе, на якому майже триста еретиків, серед них і чимало англійців, були спалені заживо на вогнищах.

Звісно, він кохав її до нестями, і як багато хто вважав — на шкоду власній країні, що була тоді в стані війни з Англією за володіння Новим світом. Він майже не дозволяв Королеві полишати його й на мить; задля неї він забував, чи майже забував, усі важливі державні справи; і з тією жахливою сліпотою, якою пристрасть карає своїх рабів, не помічав, що всі вишукані церемонії, якими він прагнув потішити кохану, лише погіршували її дивне захворювання. Коли вона померла, Король, здавалося, втратив розум. І дійсно, немає сумнівів, що він би офіційно зрікся престолу й пішов би у трапістський[3] монастир у Гранаді, пріором якого він вважався, якби не боявся залишити маленьку Інфанту в руках брата свого, чия жорстокість була непересічною навіть для Іспанії і якого чимало хто підозрював у причетності до смерті Королеви — боцімто він подарував їй пару отруєних рукавичок під час її візиту до нього в замок в Арагоні. Навіть коли скінчилися три роки офіційної жалоби, яку Король своїм указом оголосив по всій країні та домініонах, він не дозволяв своїм міністрам і словом прохопитися про новий шлюб, і навіть коли сам Імператор прислав до нього свою чарівну племінницю, Велику Герцогиню Богемську, і запропонував їй руку для шлюбу, Король звелів послам переказати їхньому володарю, що Король Іспанський уже одружений зі Скорботою, й хоч вона безплідна жона, він любить її більше за Красу; ця відповідь коштувала іспанській короні багатих провінцій у Нідерландах, які невдовзі, підбурені Імператором, повстали проти Іспанії під проводом якихось фанатиків реформістської церкви.

Усе його подружнє життя з шаленими, вогняними радощами і невимовним болем раптової утрати нібито повернулося до нього сьогодні, коли він дивився, як бавиться на терасі його Інфанта. Вона відзначалася такою ж химерністю манер, як і Королева, так само гонористо відкидала голову, мала такий самий гарний, гордий, різьблений ротик, таку саму принадну "vrai sourire de France" — істинно французьку усмішку, коли час від часу поглядала на його вікно або простягала маленьку ручку статечним іспанським сеньйорам для поцілунку. Але голосний сміх дітлахів різав йому вуха, а яскраве безжальне сонце висміювало його смуток, і нудотний запах чужоземного зілля, яким бальзамують мертвих, труїв — чи це йому тільки здавалося? — чисте вранішнє повітря. Король затулив обличчя руками, і коли Інфанта знову поглянула вгору, фіранки були запнуті й Король зник.

Вона незадоволено скривилась і знизала плечима. Міг би і побути з нею в день народження. Дурнуваті державні справи почекали б. Чи він пішов до тієї гнітючої каплиці, де завжди горять свічки і куди їй заборонено вступати? Як немудро з його боку, коли сонце сяє так яскраво, коли всім так весело! А ще він проґавить жартливий бій биків, на який уже кличе сурма, поминаючи вже ляльковий театр та інші принади. Її дядечко та Великий Інквізитор мають більше здорового глузду. Вони вийшли на терасу й осипали її чудовими компліментами. Інфанта відкинула гарну голівку й, узявши Дона Педро за руку, неквапно пішла униз сходами до довгого павільйону з червоного шовку, зведеного у віддаленому куточку саду, а інші діти слідували за ними у жорсткому порядку знатності — хто мав довше ім'я, ступав попереду.

Процесія високородних хлопчиків, фантастично вбраних у костюми тореадорів, вийшла їй назустріч, і юний граф Тьєрра-Нуова, напрочуд гарний парубок років чотирнадцяти, зняв перед нею капелюха з усією грацією природженого гідальго та іспанського гранда і церемоніально підвів її до невеличкого крісла з визолоченої слонової кості, яке стояло на високому помості над ареною. Діти групами розташувалися навколо, обмахувалися віялами, перешіптувалися, а Дон Педро і Великий Інквізитор стояли сміючись біля входу. Навіть Герцогиня, яку називали

Camera Mayor — Старша Придворна Дама, худорлява жінка з жорстким лицем і жовтим жабо, мала не такий злостивий вигляд, як зазвичай, і щось віддалено схоже на крижану усмішку проскакувало на її поморщеному обличчі й викривляло тонкі безкровні губи.

То був просто захопливий бій биків, значно кращий, на думку Інфанти, за справжній, на який її возили до Севільї з нагоди візиту Герцога Пармського до її батька. Одні хлопчики стрибали по арені на дерев'яних конячках у розцяцькованих попонах, розмахували довгими списами з різнобарвними стрічками на кінцях; інші бігали самі перед биком, дражнили його пурпуровими камзоликами, легко перестрибували через бар'єр, коли бик бив рогами; а сам бик був зовсім як справжній, хоч і змайстрували його з лозового каркасу, на який натягнули шкіру, — інколи він оббігав арену на задніх ногах, про що справжній бик і мріяти не міг. Бик влаштував чудовий бій, і діти так розпалилися, що повилазили на лавки, витирали спітнілі обличчя носовичками й гукали: "Bravo toro! Bravo toro! Хай живе бик!" — зовсім як дорослі. Нарешті після довгого змагання, коли бик підняв на роги лише декількох дерев'яних конячок, а їхні вершники спішилися, юний Граф Тьєрра-Нуова поставив бика на коліна й, отримавши дозвіл Інфанти завдати йому *coup-de-grace*, тобто останнього удару, який звільнить його від зайвих страждань, устроїв свій дерев'яний меч у шию тварини з такою несамоовитістю, що голова бика відскочила, й усі побачили веселе личко маленького Шевальє де Лоррена, сина французького посланця у Мадриді.

Потім під супровід оплесків арену розчистили, і двоє пажів-маврів у жовто-чорних лівреях урочисто відтягли мертвих дерев'яних конячок, і після недовгої інтермедії, коли акробат-француз ходив по канату, на сцені театрика, спорудженого з цієї нагоди, з'явилися італійські маріонетки у псевдокласичній трагедії "Софонімба".[4]

Вони грали так досконало, їхні рухи були такими принадними, що під кінець вистави очі Інфанти затуманилися слізьми. А деякі діти просто плакали вголос, і їх довелося вгамовувати солодощами, і навіть сам Великий Інквізітор так розчулився, що не міг не зауважити Донові

Педро, як це для нього нестерпно, що якісь опудала з деревини й воску, яких смикають за мотузки, можуть бути такими нещасними і потерпати від страхітливих страждань.

Потім виступав африканець-трюкач, який приніс і поставив на середину арени величезний низький кошик, вкритий червоною тканиною, витяг зі свого тюрбана дивовижну очеретяну сопілку й заграв на ній. За якусь мить тканина заворушилася, а коли сопілка заграла голосніше й пронизливіше, показалися дві гострокутні голівки зелено-золотавих зміюк: змії випростовувалися повільно й погойдувались у такт музиці, як водорості. Дітей, однак, налякали плямисті каптури змії і тонкі жала, які ті різко вистромлювали з рота, — значно більше сподобалося їм, коли маг виростив на піску маленьке помаранчеве деревце, вкрите білим квітом і справжніми плодами. А коли він узяв віяло маленької дочки Маркіза де Лас Торрес і перетворив його на синю пташку, яка літала під шатром павільйону та співала, дитячому захвату й подиву не було меж. Урочистий менует у виконанні танцюристів із церкви Богоматері Ель-Пілар був також досконалим. Інфанта досі ніколи не бачила тої захопливої церемонії, яка відбувається щороку в травні перед високим вівтарем Святої Діви на її честь; власне, жоден член королівської родини Іспанії не переступав порога великого собору у Сарагосі відтоді, як божевільний священик, про якого багато хто думав, що він підкуплений королевою Англії Єлизаветою, мало не напоїв отруєною водою Принца Астурійського. Тож Інфанта тільки чувала про "Танок Богоматері", як він називався, і ніде правди діти, то було неперевершене видовище. Хлопчики були вбрані у старосвітські придворні костюми з білого оксамиту, їхні чудернацькі трикутні капелюхи були оторочені срібним галуном і прикрашені плюмажем зі страусового пір'я; сліпуча білина костюмів у сонячному сяйві підкреслювалася під час танцю смаглявими личками і чорними кучерями танцюристів. Усіх зачарувала сувора гідність, з якою вони виконували вигадливі фігури танцю, вишукана грація їхніх повільних рухів, їхні статечні поклони; а коли вони завершили виступ і зняли капелюхи на честь Інфанти, вона прийняла це вшанування з великою поблажливістю і заприсяглася, що відішле чималеньку воскову

свічку до святилища Богоматері Ель-Пілар на подяку за втіху, яку та їй подарувала.

Потім на арену вискочив гурт красивих "єгиптян", як тоді називали циган; вони сіли в коло зі схрещеними ногами й заграли ніжно на цитрах, розгойдуючись у такт мелодії, наспівуючи тихенько якусь мрійливу арію. Помітивши Дона Педро, вони спохмурніли, а деякі злякалися, бо лише кілька тижнів тому за його наказом двох із їхнього роду повісили за чаклунство на ринку в Севільї, але маленька Інфанта зачарувала їх, коли відкинулася на кріслі й дивилася на них з-понад віяла своїми величезними синіми очима, і вони були певні, що таке чарівне створіння нікому й ніколи не заподіє зла. І вони грали далі дуже лагідно, ледь торкаючи струни своїх цитр довгими загостреними нігтями, і голови їхні схилилися, ніби потягло їх на сон.

Раптом із пронизливим криком, від якого всі дітлахи здригнулися, а рука Дона Педро стиснула агатове держално кинджала, цигани скочили на ноги й шалено закрутилися по колу, б'ючи в тамбурини та скандуючи якусь несамоовиту пісню кохання незрозумілою гортанною мовою. Потім після другого сигналу вони кинулися знову на землю й завмерли, і тільки монотонний звук цитри пронизував тишу. Вони повторили це декілька разів, потім зникли на мить — і повернулися з бурим кошлатим ведмедем на ланцюгу та з берберійськими мавпочками на плечах. Ведмідь робив стійку на голові з неймовірною серйозністю, а зморшкуваті мавпочки виробляли різноманітні трюки з двома циганятами, які були, мабуть, їхніми хазяями, — билися на маленьких шпагах, стріляли з мушкетів, видаючи з себе маленьких королівських гвардійців. Загалом цигани мали величезний успіх.

Проте найкумеднішою частиною усіх ранкових забавок, поза сумнівом, був танок Карлика. Коли він прошкутильгав на арену, загрибаючи своїми кривими ніжками і хитаючи з боку в бік непомірно великою потворною головою, діти зареготали, і сама Інфанта сміялася так, що Камерера — Старша Придворна Дама — була змушена їй нагадати, що хоча в Іспанії бували випадки, коли донька короля плакала

перед своєю рівнею, ще жодного разу принцеса королівської крові не виявляла веселості у присутності нижчих за станом. Карлик, між тим, був просто неперевершений, і навіть при іспанському дворі, здавна відомому своєю пристрасстю до жахливого й моторошного, ще ніколи не бачили такого химерного чудовиська.

Сьогодні був його перший вихід на публіку. Знайшли його лише напередодні двійко придворних кавалерів, які саме полювали у віддаленій частині субтропічного лісу, що оточував місто. Карлик ганяв по лісу; його схопили і привезли до палацу як сюрприз для Інфанти. Батько Карлика, бідний вугляр, був тільки радий позбутися такої потворної та нікчемної дитини. Вочевидь, найкумеднішим було те, що він сам не усвідомлював, який гротескний має вигляд. Здавалося, він по-справжньому радів і був у чудовому гуморі. Коли діти реготали, він сміявся так само щиро й весело, як і вони, а по закінченні кожного танцю відвішував кожному чудернацькі поклони, усміхався та кивав, ніби був таким самим, як і всі, а не покарлюченим витвором Природи, який та не без гумору утнула на потіху людям. І от це створіння цілковито захопилося Інфантою. Карлик не міг відвести від неї очей; він, здавалося, танцював для неї одної, а коли виступ закінчився й Інфанта пригадала, як знатні придворні дами кидали букети славетному італійському тенору Кафареллі, якого Папа Римський прислав до Мадрида зі своєї власної капели, аби той розігнав тугу Короля своїм солодким співом, вона вийняла чудову білу троянду, що прикрашала її зачіску, і напівжартома, та щоб подратувати Камереру, кинула її Карлику через арену з найчарівнішою усмішкою. А він сприйняв усе це надзвичайно серйозно, припав до квітки своїми шорсткими негарними губиськами і, притиснувши руку до серця, став перед Інфантою на одне коліно, усміхаючись від душі, і блискучі його оченята спалахнули радістю.

Усе це настільки порушило статечність Інфанти, що вона сміялася ще дуже довго після того, як Карлик зник з арени, і висловила дядечкові бажання, щоб той танок негайно повторили. Камерера, однак, під приводом того, що сонце палить занадто гаряче, вирішила, що для Її Високості буде краще без зволікань повернутися до палацу, де на неї

вже чекає грандіозний бенкет, а також справжній іменинний торт з її ініціалами, виписаними кольоровим цукром, і з гарненьким срібним прапорцем на верхівці. Тоді Інфанта підвелася з належною гідністю і, наказавши, щоб Карлик знову танцював для неї після обіднього перепочинку-сієсти, передала свою подяку юному Графу Тьєрра-Нуово за бездоганний прийом і повернулася до своїх апартаментів. А діти прямували за нею в тому-таки порядку, в якому прийшли до павільйону.

І от коли Карлик почув, що йому наказано вдруге танцювати перед Інфантою, та ще й наказ цей іде від неї самої, його переповнила така гордість, що він вибіг до саду, цілував білу троянду в безумному пориві захоплення і робив незграбні та неоковирні жести, щоб дати вихід щастю.

Квіти страшенно обурилися через те, що він зухвало насмілився вдертися до їхнього гарного помешкання, а коли вони побачили, як він кривляється, бігаючи доріжками, як сміховинно розмахує руками над головою, вже не могли стримуватися.

— Він такий потворний, що не має права гратися поблизу нас, — вигукнули Тюльпани.

— Йому треба випити макового соку і заснути на тисячу років, — говорили великі яскраво-червоні Лілеї, й аж розжарилися від люті.

— Він — суцільна потвора, — завищав Кактус. — Гляньте, він увесь покручений та скоцюблений, і голова в нього непропорційно велика, а ноги коротесенькі. Якщо він до мене наблизиться, я увіп'юся в нього усіма колючками.

— А ще він десь ухопив мою найкращу квітку, — промовив Трояндовий Кущ. — Я сам подарував її Інфанті уранці на день народження, а цей просто вкрав квітку в неї!

І Куш заголосив: "Злодій! Злодій!" Навіть червоні Герані, які зазвичай не були пихатими, бо всі знали, скільки в них бідних родичів, скривилися від огиди, коли побачили Карлика, а щойно Фіалки несміливо зауважили, що хоча він і справді зовсім не гарний, це не його провина, Герані відповіли цілком справедливо: то його найбільша вада, і з якого дива треба захоплюватись невиліковною особою? Щоправда, деякі з Фіалок і самі відчували, що потворність Карлика була майже зумисною, і якби він виглядав сумним, це свідчило б про кращий смак, більшу тактовність, — а він натомість стрибає собі весело і приймає чудернацькі та дурнуваті пози.

Що ж до старого Сонячного Годинника, який був доволі дивною особистістю й не сповіщав годину нікому, рангом нижчому за Імператора Карла V, то його так вразила зовнішність юного Карлика, що він мало не забув відрахувати цілі дві хвилини своїм довгим перстом-стрілкою і не втримався, щоб не зауважити великому сніжно-білому павичеві, що діти королів — королі, а діти вуглярів — вуглярі, й безглуздо удавати, ніби це не так. Із цим твердженням Павич повністю погодився та загукав "Авжеж! Авжеж!" так пронизливо, що золоті рибки, які жили в басейні під прохолодними струменями фонтану, вистромили голови з води й запитали у здоровезного кам'яного Тритона, що тут, власне, відбувається.

А от пташкам Карлик подобався. Вони частенько бачили його в лісі, коли він танцював, як ельф, у листяному вирі, або коли забирався у старе дупло дуба, де годував горіхами білок. Пташкам було байдуже, що він такий негарний. Чого вже там, навіть Соловейко, який щебетав ночами у помаранчевому гайочку так ніжно, що Місяць схилявся послухати його, навіть Соловейко — і той не такий уже й красень. А Карлик був добрим до Пташок: тієї холодної зими, коли на деревах не залишилося жодної ягідки, а земля була тверда, як залізо, і вовки з лісу підходили аж до подвір'їв міста у пошуках хоч якоїсь поживи, хлопчик ані разу не забув про пташок — завжди насипав хлібні крихти зі своєї скибки чорного хліба, завжди ділився з ними своїм злиденним сніданком.

І вони літали й літали навколо нього, торкалися його щоки легкими крильцями та цвірінькали між собою, і Карлику було так приємно, що він не втерпів і показав свою чарівну білу троянду й розповів, що сама Інфанта подарувала її, бо полюбила його.

Пташки не зрозуміли ані слова, але це не мало значення — вони схиляли голівки набік і набирали мудрого виразу, а це майже не гірше за розуміння, проте набагато легше.

Ящірки також його вподобали, і коли він утомився від біганини й упав на траву, щоб відпочити, вони гралися та бавилися на ньому й від щирого серця намагалися його потішити.

— Не кожний може бути таким гарним, як ящірка, — гомоніли вони, — про таке годі й мріяти. Може, це звучить недоладно, та не такий він уже й потворний, особливо якщо заплющити очі й не дивитися на нього.

Ящірки за природою своєю схильні філософувати, вони частенько віддаються роздумам годинами поспіль, коли немає чогось іншого до роботи, або коли періщить дощ і треба десь пересидіти.

Втім, Квіти страшенно розгнівалися і на Ящірок, і на Пташок.

— Це черговий раз доводить, якими вульгарними стають ті, хто безнастанно гасає або літає. Виховані особи завжди сидять на одному місці, ось як ми. Ніхто не бачив, щоб ми стрибали як навіжені по доріжках чи метлялися по траві у гонитві за метеликами й бабками. Коли ми хочемо змінити обстановку, ми посилаємо по садівника, і він пересаджує нас на іншу клумбу. Це гідно, це поважно, це пристойно. Але Пташки і Ящірки не розуміють, що таке мир і спокій, а Пташки ще й не мають постійної адреси. Вони просто волоцюги, як цигани, і ставитися до них треба відповідно.

І Квіти задерли носи вгору, напустили на себе пихатості й дуже зраділи, побачивши, як Карлик підвівся з трави та попрямував через терасу до палацу.

— Краще б тримали його під замком до скону, — сказали Квіти. — Гляньте-но лишень на цю горбату спину, на ці криві ноги! — і вони засміялися.

Але юний Карлик навіть і не здогадувався про все це. Він дуже любив птахів і ящірок, а квіти вважав найпрекраснішими створіннями на землі — звісно, після Інфанти, а Інфанта подарувала йому цю чудову білу троянду, вона полюбила його, а це вже зовсім інша річ! Як хотілося б йому піти до палацу разом із нею! Вона б посадила його праворуч од себе, усміхалася б до нього, і він би від неї ніколи не відійшов, а став би її другом, навчив би безлічі цікавих ігор. Хоча він ніколи не бував у палаці, знав він чимало чудесного. Він умів для коників і цикад плести з очерету маленькі клітки, в яких вони сиділи та стрекотіли; він умів змайструвати з бамбука сопілку, гру якої любив слухати лісовий бог Пан. Він знав голос кожної пташки, умів приманювати шпаків з верхівок дерев та чаплю зі ставка. Він розпізнавав слід кожного звіра, знаходив зайця за його маленькими слідочками, а дикого кабана — за потоптаним листям. Усі дикі танці знав він: і шалений танок у багряному вбранні в парі з осінню, і легкий танок у блакитних черевичках серед родючих нив, і танок із білими сніговими віночками взимку, і завітчаний танок у фруктових садах навесні. Він відав, де в'ють гніздечка лісові горлиці, і якось, коли птахолов упіймав у тенета пару пташок-батьків, сам виплекав їхню малечу, влаштувавши для них прихисток у галуззі підстриженого в'яза. Пташенята були зовсім ручні, він їх щодня годував із долоньки.

Інфанта полюбить і їх, і кроликів, що сновигають поміж високою папороттю, і сойок, у яких пір'я виблискує металом, а дзьобики чорні-чорні, і їжачків, що згортаються у колючу кульку, і великих мудрих черепах, що повзають спроквола й пощипують молоде листячко... Так, їй обов'язково треба прийти до лісу і погратися там із ним. Він поступиться

їй своїм ліжечком, а сам охоронятиме її сон надворі до світанку, щоб не зашкодили їй дикі рогаті тварини, щоб не підкралися до хатинки сухоребрі зголоднілі вовки. А на світанку він тихенько постукає у віконницю, розбудить її, і вони підуть гуляти й танцювати удвох до вечірньої зорі. Адже в лісі зовсім не самотньо: то якийсь єпископ проїде верхи на білому мулі, із розмальованою книжкою в руках; то сокольничі пройдуть, вбрані в зелені оксамитові берети й короткі камзоли з дубленої оленьчої шкіри, а на зап'ястках у них сидять соколи в каптурках. Під час збору винограду з'являються винороби, що чавлять грона; руки й ноги в них червоні, на головах вінки з виноградного листя, а з міхів, що несуть вони, цівочкою вибігає вино. А вуглярі сидять уночі навколо своїх пічок, спостерігаючи, як поволі обвуглюються у вогні сухі кругляки, і смажать каштани в попелі, а розбійники виходять із печер і веселяться з ними. Одного разу бачив Карлик пишну процесію, що тяглася довгою звивистою дорогою до Толедо. Попереду йшли ченці та солодко співали, несучи яскраві хоругви та золоті хрести; за ними, у срібних обладунках, із мушкетами та піками, марширували солдати, а посередині тяглося троє босоногих чоловіків у дивному жовтому одязі, густо розписаному чудернацькими фігурами; в руках вони тримали запалені свічки.

О, в лісі було на що подивитися! А коли Інфанта притомиться, він знайде для неї м'який килимок моху або понесе її на руках, адже він дуже сильний, хоча й невисокий на зріст. Він зробить їй намисто з червоних ягід бріонії, і воно буде не гіршим за ті білі ягоди, що нашиті на її сукні; а коли це намисто набридне їй, вона його викине, а він знайде інші ягоди для намиста. Він принесе їй жолуді та напоєні росою анемони, а малесенькі світлячки зірками засяють у тьмяному золоті її волосся.

Але де ж вона? Він спитав білу троянду, але та не дала відповіді. Увесь палац ніби заснув, а там, де віконниці не були зачинені, важкі завіси не пропускали до кімнати сонячного сяйва. Карлик потинявся у пошуках входу і нарешті помітив невеличкі непоказні дверцята, що виявилися незамкненими. Він прослизнув крізь них і опинився у розкішній залі, значно розкішнішій, подумав він тривожно, за його ліс: усе сяло позолотою, підлога була вимощена великим різнобарвним камінням, що

утворювало геометричний візерунок. Проте маленької Інфанти там не було — стояли тільки прекрасні білі статуї, що дивилися звисока з яшмових постаментів своїми сумними сліпими очима, а на губах у них грала загадкова усмішка.

У глибині зали висів багато гаптований килим із чорного оксамиту, розшитий улюбленими знаками Короля — сонцями та зірками на чорному тлі, бо колір цей він любив найбільше. Може, Інфанта ховається за килимом? Варто принаймні подивитися.

І Карлик тихою ходою пішов через залу і відхилив килим. Нікого; проте там починалася інша зала — гарніша, як йому здалося, за попередню. Стіни прикрашали зелені гобелени, де зображені сцени полювання з багатьма фігурами, — вишиті вони були фламандськими художниками, які понад сім років розробляли цю композицію. Колись це була спочивальня Йоанна Божевільного, як його прозивали, — навіженого короля, котрий так захоплювався ловами, що неодноразово намагався в нестямі осідлати коней, зображених на гобеленах, чи стягти на підлогу великого оленя, на якого наскакували хорти, чи сурмив у мисливський ріжок, чи колов кинджалом світлого оленя в польоті. Нині ця кімната призначалася для засідань ради, і в центрі столу лежали червоні портфелі міністрів з вибитими на них золотими тюльпанами Іспанії, а також гербами та емблеми дому Габсбургів.

Юний Карлик зачудовано роззирався навколо й побоювався рушати далі. Дивовижний мовчазний вершник, що стрілою мчав довгастими галявинами, зовсім не здіймаючи шуму, видавався йому однією з тих моторошних примар, про які він чув од вуглярів, — компрачикосів, які полюють лише вночі, і якщо натраплять на чоловіка, то перетворюють його на оленя і починають цькувати. Але Карлик подумав про вродливу Інфанту — і набрався духу. Він хотів знайти її саму і сказати, що він також її кохає. Можливо, вона он у тій, наступній кімнаті.

Він пробіг м'якими мавританськими килимами і прочинив двері. Ні! І тут її немає. Приміщення було порожнє. То була тронна зала, у якій

приймали іноземних послів, коли Король (що останнім часом траплялося нечасто) погоджувався на аудієнцію, — та сама зала, в якій багато років тому з'явилися посланці з Англії облаштовувати шлюб своєї королеви, на той час однієї з католицьких монархинь Європи, зі старшим сином Імператора. Завіси тут були з золотої кордовської шкіри, і масивний бронзовий канделябр із відгалуженнями на триста воскових свічок звисав із чорно-білої стелі. А під балдахіном із золотої парчі, на якому перлами були вишиті леви та башти Кастилії, стояв і сам трон, вкритий пишною накидкою з чорного оксамиту, всипаною срібними тюльпанами та майстерно облямованою срібними галунами та перлами. На другій сходинці трону стояв ослінчик, на якому Інфанта преклоняла коліна, а на ньому — подушечка зі срібної парчі; а ще нижче, вже попід балдахіном, Карлик побачив стілець папського нунція, який єдиний мав право сидіти у присутності Короля під час будь-якого офіційного церемоніалу; і кардинальська шапка нунція, прикрашена яскраво-червоними китицями, лежала на пурпуровому табуреті поруч. На стіні навпроти трону висів портрет Карла V на повен зріст, у мисливському костюмі, з гігантським мастифом біля ніг, а портрет Філіпа II, який приймає почесні від Нідерландів, розмістився в центрі іншої стіни. Між вікнами стояв столик чорного ебенового дерева, інкрустований пластинами слонової кістки, на яких викарбувані були фігури з "Танку смерті" Гольбейна[5], — подекуди, рукою самого славетного майстра.

Але юному Карлику байдуже було до всієї тієї величі. Він не віддав би своєї троянди за усі перлини з балдахіна — та й жодної пелюстки своєї троянди за самий трон! Прагнув він лише одного — побачити Інфанту, перш ніж вона вийде знов до павільйону, і попросити її піти з ним, щойно він закінчить свій танок. Тут, у палаці, повітря було важке й задушливе, а в лісі віяв вільний вітер, і сонячні промені просували золоті пальці крізь тремтливе листя. А ще в лісі росли квіти — може, не такі помпезні, як у королівському саду, але з солодким ароматом: ранньою весною гіацинти вкривали прохолодні долини і зелені пагорби пурпурним килимом; жовті примули купками тулилися до м'язистих коренів дуба... А зірочки чистотілу, а лазур вероніки, а лілово-золоті півники! Кущі лісового горіха вкриті пухнастими сірими сережками, а наперстянка згинається під

вагою своїх плямистих коробочок, в яких копирсаються бджоли. На каштанах — свічки з білих зірочок, а на глоді — бліді місяці. Так, вона неодмінно піде з ним, тільки б він зумів її знайти! Вона піде з ним до чарівного лісу, і цілісінький день він танцюватиме їй на радість. В очах його засвітилася усмішка при цій думці, і він увійшов до наступної кімнати.

З усіх приміщень це було найяскравішим та найкрасивішим. Стіни були оббиті квітчасто-рожевим італійським дамастом[6], гаптованим пташками і прикрашеним витонченими срібними бутонами; вишукані меблі зі срібла були оздоблені вінками з квітів і амурчиками; перед великим каміном стояли багаті ширми з вишитими на них папугами й павичами, а підлога з оніксу кольору морської хвилі, здавалося, втікала кудись у безодню. Але був тут Карлик не сам, хтось дивився на нього.

У затінку за дверима на протилежному кінці зали побачив він фігурку. Серце Карлика закалатало, з вуст зірвався вигук радості, і він вийшов на сонячне світло. Рушив він — фігурка зробила те саме, і він побачив її дуже чітко.

Інфанта? Ні, це була потвора, найжахливіша потвора, яку тільки можна уявити. Статура зовсім не така, як у всіх людей, — горбата спина, криві ноженята, здоровенна довбешка хитається на шиї, копиця чорного волосся. Він насупився — потвора також. Він засміявся — потвора також, та ще й узяла руки в боки, як і він сам. Він уклонився з удаваною чемністю — потвора відповіла поштивим поклоном. Він рушив уперед — і потвора посунула йому назустріч, мавпуючи кожен його рух і зупиняючись, коли зупинявся він. Він скрикнув від потіхи, кинувся вперед, простягнув руку — і рука потвори торкнулася його руки, і була вона холодна як лід. Він злякався й відсмикнув руку — рука потвори повторила жест. Він спробував відштовхнути руку потвори, але щось тверде і гладке йому заважало. Обличчя потвори було зараз зовсім близько і здавалося нажаханим. Він відкинув волосся з чола. Потвора також. Він вдарив її — й отримав удар на удар. Він ненавидів потвору, а та кривлялася до нього. Він відступив — відступила й потвора.

Що ж це таке? Він замислився на хвилю, а там озирнув кімнату. Дивно, але все ніби мало своїх двійників у цій невидимій стіні чистої води. Так, картина повторювала картину, кушетка кушетку. Сплячий Фавн, що лежав у алькові біля дверей, мав брата-близнюка, зануреного в сон, а срібна Венера, що стояла у сонячних променях, простягала руку до іншої Венери — прекрасної, як і вона сама.

Може, це Луна? Він якось кликав Луну в долині, і вона відповідала йому слово у слово. Чи може Луна відтворювати образ, як відтворює голос? Чи може вона створити світ, схожий на справжній? Чи можуть тіні мати колір, життя і рухи? А якщо це...

Він здригнувся, витягнув свою чудову білу троянду, що ховалася біля серця, поцілував її та озирнувся. Потвора мала власну троянду, схожу на його троянду пелюстка до пелюстки. Потвора цілувала свою троянду такими ж поцілунками та притискала до грудей огидними жестами.

І коли істина осяяла його, він дико закричав із розпуки і, ридаючи, впав на підлогу. Отже, це він сам — горбата, покарлючена, бридка потвора. Це він — чудовисько; це з нього сміялися діти, а маленька Принцеса й гадки не мала покохати його, як він собі намислив, — вона просто глузувала з його бридкості, її насмішили його криві руки та ноги. Чому не залишили його в лісі, де не було дзеркала, щоб побачити свою потворність? Чому батько не вбив його замість продавати на ганьбу? Гарячі сльози струменіли йому по щоках, він пошматував білу троянду. Крива потвора вчинила так само і розкидала пелюстки навсід. Потвора совалася по підлозі; він звів очі й побачив лице, змордоване бодом. Він відповз убік, щоб не бачити цього обличчя, і затулив руками очі. Він повз, як поранена тварина, у затінок, а потім затих там і тільки важко стогнав.

Тієї миті через скляні двері увійшла сама Інфанта у супроводі почту, і коли всі побачили, що потворний Карлик б'ється об підлогу, ці карикатурні, химерні рухи викликали у них бурхливий регіт, вони оточили його і споглядали.

Але юний Карлик так і не звів очей, ридання його потроху затихали, і раптом він дивно якось зойкнув і схопився за груди. Потім він упав горілиць і завмер.

— Це грандіозно! — оголосила Інфанта по паузі. — А тепер ти мусиш танцювати для мене.

— Так! — загукали всі діти. — Підводься й танцюй, бо ти такий меткий, як берберійські мавпи, тільки ще кумедніший.

Але Карлик не відзивався.

Тоді Інфанта тупнула ніжною і поклікала свого дядька, що якраз проходив терасою із Камергером, переглядаючи депеші, які щойно прибули з Мексики, де нещодавно запровадили Святу Інквізицію.

— Мій веселий Карлик не в гуморі, — закричала Інфанта, — ви повинні його розштовхати і наказати танцювати для мене.

Вони усміхнулися одне одному завернули до зали, і Дон Педро нахилився над Карликом та ляснув його по щоці гаптованою рукавичкою.

— Тобі звеліли танцювати, *petit monstre*, — сказав він. — Маленька потворо, ти маєш танцювати! Інфанта Іспанії та обох Індій бажає розважитися!

Але Карлик не ворухнувся.

— Слід послати за лупцювальником, — втомлено наказав Дон Педро і повернувся на терасу. А от Камергер спохмурнів, присів біля Карлика і приклав руку йому до серця. Потім він знизав плечима, підвівся і чемно вклонився Інфанті.

— Mi bella Principessa, — сказав він, — моя прекрасна Принцесо, ваш веселий Карлик уже ніколи не танцюватиме. Шкода, бо він такий потворний, що міг би насмішити самого Короля.

— Чому він ніколи не танцюватиме? — спитала Інфанта зі сміхом.

— У нього розбилося серце, — відповів Камергер.

Тоді Інфанта насупилася, і її гарні рожеві губки скривились у чарівну гримаску.

— На майбутнє припилюйте, щоб у тих, хто прийде гратися зі мною, не було серця, — звеліла вона й вибігла в сад.